

5.EL DEBAT FILOSÒFIC SOBRE L'ÉSSER HUMÀ

MENTALITAT GREGA

→ **Context:** Els grecs són ciutadans de la polis (*polites*) i la seva moral, religió, costums, lleis, etc. són els de la polis. La polis és l'únic lloc on l'ésser humà pot trobar el seu lloc i ser feliç.

Pensen: L' ésser humà, encara que forma part de la natura (homo), és un ésser diferent de la resta (anthropos). → Perquè posseeix una ànima que el capacita per pensar, parlar, preocupar-se de viure, comprendre el món, viure en societat, establir el que és just i injust i cercar la felicitat.

Pensen que cal viure en moderació, busquen la virtut en el punt mitjà, evitant els excessos.

PLATÓ (427-347 aC)

- *TEORIA DEL SOMA-SEMA* → El cos (SOMA) és la presó (SEMA) de l'ànima.

L' ésser humà està format de COS (realitat material) i d' ÀNIMA (realitat espiritual).

- *MITE DEL CARRO ALAT*

Ànima = carro alat

- ÀURIGA (conductor) → PART RACIONAL Ha de tenir SAVIESA

- CAVALL BLANC (representa les passions nobles) → PART IRASCIBLE
Ha de tenir CORATGE

- CAVALL NEGRE (representa les baixes passions) → PART CONCUPISCIBLE
Ha de tenir MODERACIÓ

L'ànima viu en un món que no és aquest → Món de les idees (món de les essències). Coneix totes les essències.

- Essència: "el que la cosa és". Es coneixen amb la RAÓ (H₂O)
- Aparences: "el que la cosa sembla ser". Es coneixen amb els sentits. (glaçó)

Si l'àuriga aconseguix equilibrar les virtuts del cavall blanc i del negre el carro tira.
Si les virtuts pròpies de cada part es desequilibren el carro pateix un accident.

L'ànima abandona el món de les idees i ha de beure de les aigües del riu AMELES. → Provoquen amnèsia → L'ànima **oblida les essències** → S'ha d'encarnar a un cos.

- TEORIA DE LA METEMPSICOSIS

L'ànima queda empresonada en un cos i condemnada a transmigrar de cos en cos fins a assolir la seva purificació (catharsis).

- TEORIA DE L' ANÀMNESI

Per a purificar-se l'ànima ha de **recordar (desoblidar)** allò que havia conegut al món de les idees. Per a recordar li cal conèixer el bé = la saviesa, la valentia i la moderació.

ARISTÒTIL (IV aC)

L'ésser humà és una UNITAT SUBSTANCIAL = Substància física on podem distingir, però no separar, dos elements = Composat HILEMÒRFIC

hylé=matèria (cos) ← morphé= forma "de ser" (ànima)

Aquestes substàncies físiques tenen moviment autònom (creixen, es reproduïxen..) → Éssers vius → Allà on hi ha vida, hi ha ànima, ja que és necessària per aquest compost

- Vegetals: ànima nutritiva
- Animals: ànima sensitiva
- Humans: ànima racional

Tenen ànimes diferents, però tots són substàncies físiques.

*Diferència amb Plató: "Tots els éssers vius tenen ànima, no sols els humans"

ÈPOCA HEL·LENÍSTICA

Mort Alexandre Magne (323 aC)- Incorporació d'Egipte a l' IR

→La cultura grega s'expandeix cap a Orient i desapareix el marc social i polític (polis).

En l'època clàssica els ciutadans vivien a les polis → Permeten un contacte estret entre governant – ciutadà (són ciutats petites). El desenvolupament de la democràcia, com l'oci i el comerç, tenia lloc a l' *àgora* (plaça pública).

Alexandre el Gran comença a conquerir territoris.

- Els representants polítics s'allunyen dels ciutadans → Ja no hi ha ciutadans de la polis (polites), sinó ciutadans del món (cosmopolites)
- Conquestes → Hi ha guerres i els ciutadans senten malestar, desconfiança, tristor... →La preocupació filosòfica busca maneres de ser feliç quan tot en el que es creia trontolla.

APAREIXEN LES FILOSOFIES DE LA SALVACIÓ

- **CINISME:** Per a ser feliç, l'ésser humà ha de tornar als seus orígens animals i tenir una vida el màxim natural.

↙ Ve de "ca" (gos) → Es té enveja dels gossos

Per una "vida natural" cal → cercar el plaer
→ evitar el dolor

Cal evitar preocupacions supèrflues (innecessàries) i imitar la vida dels animals.

Fundador : DIÒGENES DE SÍNOPE

És auster, no dóna importància a res material.
menys possessió- menys càrregues i preocupacions - més llibertat
Pensava que l'home s'havia perdut en l'embolic dels convencionalismes socials.

Se'l representa en una cova o envoltat d'una bóta de vi.

• EPICUREISME:

Hi ha dos principis NATURALS amb els que hem de regir les nostres vides.

→ cercar el plaer

→ fugir del dolor

Però hi ha dues excepcions:

→ Cal rebutjar el plaer si de la seva satisfacció se'n deriven conseqüències doloroses més intenses que el propi plaer.

→ Cal acceptar el dolor si del seu patiment se'n deriven conseqüències plaents més intenses que el propi dolor.

Fundador: Epicur

La por és la causa de la infelicitat.

→ dóna 4 remeis per a superar les pors (*tetrapharmakon*)

Per a Superar.....Cal pensar que

- Por als déus: Com que són perfectes els és indiferent el que facin els éssers humans.
- Por al dolor: Només patim el dolor que podem suportar.
- Por al destí: El destí no és implacable, perquè de tant en tant es creen situacions "obertes".
- Por a la mort: Quan ella hi és, nosaltres no. Quan nosaltres hi som, ella no hi és.

Recomanacions generals:

- L'home ha d'escollir els plaers naturals i necessaris
- L'home ha de tenir pocs plaers naturals i no necessaris.
- L'home ha d'eliminar els plaers innatursals i innecessaris.

• ESTOÏCISME:

Cal ACCEPTAR L'INEVITABLE. Cal conèixer que hi ha un destí (tot passa per alguna causa) → Tranquil·litat

↓
Estat d' ATARAXIA =FELICITAT

Cal aconseguir la IMPERTORBABILITAT DE L'ÀNIMA (no m'afecten les coses externes, sé que passen per algun motiu)

→ No grans eufòries

→ No grans desesperacions

Recomanacions dels estoics:

- Acceptar les coses tal com venen
- No posar-se pedres al fetge (no deixar que res t'entristeixi)
- Viure la vida amb filosofia

EDAT MITJANA → Cristianisme

Es fonamenta en la vida de Jesús de Natzaret. Proposa una manera diferent de la jueva d'entendre la relació de Déu amb els homes.

La "teologia cristiana" (conjunt de llibres que expliquen com s'ha de comportar un bon cristià) explica el cristianisme inspirant-se en doctrines filosòfiques del passat.

NOVETATS

- El cristianisme s'adreça a tothom. És la primera religió universalista d'Occident.
- Tots els humans som iguals i tenim la mateixa dignitat. (tots fills de Déu →germans)
- Déu crea els homes racionals i lliures. Podem acceptar la fe en Déu o rebutjar-la, tot i que ens hi juguem el nostre destí.
- La vida humana té un sentit transcendent (és una preparació per anar amb Déu)

→ L'ésser humà NECESSITA ser salvat. La salvació s'aconsegueix pertanyent a l'Església i vivint segons el manament evangèlic: "estima Déu sobre totes les coses i els altres com a tu mateix"

AGUSTÍ D'HIPONA- S'inspira en les idees de Plató

La felicitat de l'home consisteix en trobar Déu. → S'aconsegueix després de la mort. → Per a aconseguir la vida eterna cal que en aquesta vida terrenal l'home cregui en Déu i s'alliberi dels pecats.

La història de la humanitat és la història de la lluita entre dues ciutats:

- **LA CIUTAT TERRENAL (representada per Babilònia, Roma)**
Representa els valors de Caïn- dolent (valors de l'estat)
- **LA CIUTAT CELESTIAL –ciutat de la llum (representada per Jerusalem)**
Representa els valors d'Abel- és bo, confia en Déu (valors de l'Església)

Al final de la lluita venç la ciutat celestial.

TOMÀS D'AQUINO- S'inspira en les idees d'Aristòtil

↓
La racionalitat ens distingeix dels altres animals cal que seguim els dictats de la raó per a orientar la nostra vida.

→ El destí de l'home és contemplar la bellesa i la bondat de Déu (CONTEMPLACIÓ BEATÍFICA) → Felicitat i vida eterna

RENAIXEMENT

Es substitueix el teocentrisme per l'antropocentrisme. L'ésser humà és un ésser privilegiat amb la capacitat de transformar el seu entorn mitjançant els seus coneixements i la seva aplicació tècnica.

L'home ha ser complet : ha de saber-ho de tot (coneixements en ciència i art)
És poderós com un Déu → Pot crear les condicions de la seva existència →
Portar la humanitat cap al progrés i millorar les condicions de vida

MARCILIO FICINO

L'ésser humà és un Déu en miniatura (pot transformar la natura en benefici propi)

GIOVANNI PICO DELLA MIRANDOLA

L'ésser humà posseeix una LLIBERTAT RADICAL → No té una naturalesa fixa i pot decidir el seu destí.

L'ésser humà és a mig camí entre un animal i un Déu → Té una potència imaginativa enorme i pot crear → Molts invents durant el Renaixement

NICOLAU MAQUIAVEL → **idees polítiques**

- Els homes per naturalesa som egoistes, cruels i ens movem per l'instint de dominar per sobre dels altres (desitgem el poder). "El fi justifica els mitjans"

Escriu "El príncep": Inventari de consells que ha de seguir un governant per a mantenir-se en el govern.

OBJECTIU DEL PRÍNCEP= tenir l'autoritat màxima

- Qui té poder ha de tenir la capacitat de coaccionar (fer complir per la força)
- Els ciutadans volen pensar que el seu governant és fort (està segur del que fa), volen confiar-hi. El governant no ha de confessar els seus errors, dubtes.
- El príncep ha de governar amb mà de ferro i guant de seda
El príncep ha de governar com un llop vestit d'ovella

No s'ha de mostrar tal com és (ÉSSER DESITJÓS DE PODER)

→ Maquiavel separa els conceptes "ètica" i "política" (un govern no té perquè ser ètic)

EDAT MODERNA

La modernitat filosòfica comença al segle XVII. La filosofia vol respondre a la pregunta "Què és l'home?" sense utilitzar la fe, sinó la raó.

RENÉ DESCARTES (1ª meitat XVII)

Dualista

- Pensa que l'ésser humà és l'únic ésser on hi ha unides una "substància extensa" i una "substància pensant". Estan unides per la "glàndula pineal".

SUBSTÀNCIA EXTENSA (res extensa) COS part material, física	SUBSTÀNCIA PENSANT (res cogitans) ÀNIMA part espiritual, pensament
Funciona de manera mecànica i necessària.	Té llibertat i voluntat.

L' ésser humà amb la voluntat pot influir en els moviments mecànics del seu cos. Ésser humà= únic ésser lliure de la natura (la substància pensant és específicament humana)

puc conèixer la veritat?

- **"Aplicació del dubte metòdic"**

VERITAT= informació absolutament indubtable

- Sensibilitat (percepció dels sentits)
  - Els sentits poden induir a l'engany, són fal·libles.
- Enteniment (raó)
  - Els problemes complexos no descarten la possibilitat que ens equivocuem.
  - La meva ment és limitada, res m'impedeix pensar que algú em manipula i em fa creure que és vertader el que és fals.

Conclusió : NO CONEIXEMENTS VERTADERS QUE VINGUIN DE LA SENSIBILITAT NI DE L'ENTENIMENT.

"Només sé amb certesa, de manera absolutament indubtable, que dubto."

1a veritat: "Penso , per tant sóc" (Cogito ergo sum)

L'única cosa que sé de mi de manera indubtable és que sóc una cosa que pensa. → Sóc un ésser amb Autoconsciència (tinc consciència del que passa dins la meva ment)

THOMAS HOBBS (XVII)

Per naturalesa, els éssers humans gaudim d'una LLIBERTAT ABSOLUTA que ens aboca a desitjar-ho tot i a no compartir res → Tenim un **egoisme absolut**

Si vivim en un món sense lleis cohesionarem amb la llibertat i l'egoisme absolut dels altres. (L'home és un llop per al mateix home) Condemnats a la destrucció de l'espècie.

Cal fer un **PACTE SOCIAL** (arribar a uns acords per no matar-nos) → NAIXEMENT DE L'ESTAT MODERN

L'home cedeix la seva llibertat natural a l'Estat a canvi de protecció. L'home no té drets, l'Estat els té pràcticament tots → Estat autoritari

És fort i pot penalitzar amb força el delicte. Els individus són súbdits. → DICTADURA (no rebel·lió)

LOCKE (XVII)

L'ésser humà té uns drets naturals (VIDA, PROPIETAT)

Per aplicar la justícia

PACTE SOCIAL

*Cedeixo la meua llibertat a canvi de seguretat **PERÒ LA SEGURETAT NO POT ANAR EN CONTRA DELS MEUS DRETS NATURALS**

*L'estat ha de recollir la VOLUNTAT GENERAL (decidir per a qui vol ser governat) → El govern està al servei del poble → **DEMOCRÀCIA**

Si l'estat cau en mans d'algú, el poble s'ha de rebel·lar → DRET LEGÍTIM A LA REBEL·LIÓ

IL·LUSTRACIÓ (XVIII)

L'ésser humà ha de cultivar la racionalitat per ser cada cop més lliure i feliç. Gràcies a la raó la humanitat pot progressar ("Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà") ("Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica")

KANT – "Sapere aude"

Ésser humà = ésser racional (la raó ens fa humans, és un tret distintiu)

Eina que tenim per ser AUTÒNOMS (dirigir les nostres vides amb la raó)
Cal usar la raó per adquirir un esperit crític → Adquirir la majoria d'edat

Ningú ens ha de dir què hem de fer o no fer

Kant proposa una màxima de comportament = IMPERATIU CATEGÒRIC
(principi general que orienta les decisions del comportament)

"Actua de tal manera com si la màxima del teu comportament hagués d'esdevenir principi d'una legislació universal"

Kant proposa una "ètica formal", no "ètica restringida" → No diu QUÈ HAS DE FER

ÈPOCA CONTEMPORÀNIA (XIX-XX)

Es coneix millor el món. Prenem consciència del lloc que ocupem entre els éssers vius. Es planteja que estem a mercè de forces biològiques i inconscients que no podem dominar.

DARWIN (XIX)

“Teoria de l’evolució per selecció natural” – L’home és una espècie animal com les altres, fruit de l’evolució de la vida sobre la Terra. → **Atac a la vanitat de l’home**

↓
Es reforça amb la “Hipòtesi de l’origen fisicoquímic de la vida”

↓
es desperta l’interès per la VESSANT INSTINTIVA DE L’ÉSSER HUMÀ

- Estudis comparatius entre primats i humans
- S’intenten explicar els comportaments humans com a resultat de “l’instint de territorialitat” , “l’instint de domini”
- S’exploren els instints sexuals

S’obren portes que no passen per la racionalitat

KARL MARX (XIX)

Visió pessimista de l’èsser humà.

Història de l’èsser humà = resultat de la lluita entre dos grups socials

EXPLOTADORS = no treballen	EXPLOTATS = existència vinculada al treball
<ul style="list-style-type: none"> ○ Minoria de persones que ocupen els llocs de poder i són propietaris dels mitjans de producció. ○ El govern de la societat es fa d’acord als seus interessos i per mantenir-se en el poder. ○ Creen la SUPERESTRUCTURA (cultura, costums, lleis, que es creen per mantenir les diferències entre classes, mantenir l’explotació)	<ul style="list-style-type: none"> ○ Majoria de persones sense poder, propietaris de la seva mà d’obra. ○ Malvenen la seva força de treball → Mai poden deixar de treballar. ○ Viuen en condicions de misèria i sense possibilitats d’enriquir-se culturalment. → Viuen i pensen segons les “condicions materials d’existència” (imposades per la superestructura)

1. Adonar-se de la situació d’injustícia. (Els que treballen són pobres i els que no treballen són rics.

CAL

2. Que els proletaris s’uneixin i facin una revolució violenta per apropiat-se dels mitjans de producció i nacionalitzar-los (fer-los del poble) Propietat privada → Col·lectiva : Els guanys són de tots

FRIEDRICH NIETZSCHE (XIX)

- Creador del VITALISME: corrent que prioritza la passió a la raó
- ➔ Només hi ha una vida, però hem estat influïts per la tradició cristiana i jueva
  - ➔ La menyspreem perquè esperem una vida futura

Ara la societat ha perdut el sentit religiós ➔ “Déu ha mort” ➔ No ens queda res

Ens trobem com “zombies” incapaços de gaudir de la vida i sotmesos a un profund NIHILISME (no-res) – tenim una existència mediocre (som ridículs)

Cal recuperar el sentit de la vida ➔ Cal viure intensament (“carpe diem”)

Ens hem d'adonar que a la vida hi ha diferències: La natura ens diferencia, som únics. // Però la cultura intenta esborrar les diferències i crear uniformitats (la cultura és ANTIVITAL)

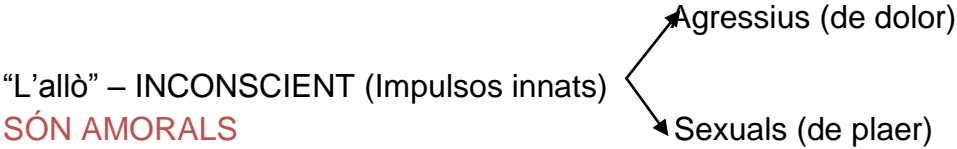
Hem d'oblidar la cultura i recuperar la vida. (adonar-nos que som diferents)

➔ **Naixem amb diferents GRAUS DE VOLUNTAT DE PODER= graus energia vital**

Homes “ARROGANTS” (dominadors) “ARTISTES”-inventen normes	Homes “MODESTOS” (dominats) “SUBMISOS”-acaten normes
<p style="text-align: center;">Tenen “moral de senyor”- “d’au rapinyaire” SUPERHOMES</p> <p style="text-align: center;">Són l’esperança de l’espècie. Són forts, dominants, autoritaris.</p> <p>No s’entenen amb els altres, no recolzen el seu benestar en els altres.</p> <p>S’han adonat que la vida ens fa diferents i n’estan ORGULLOSOS. S’adonen que la cultura és una mentida.</p> <p>S’inventen la seva vida des dels seus instints i creen la seva MORAL.</p> <p>Viuen una VIDA AUTÈNTICA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ Experimenten el plaer de viure – On som més vius és prop de la mort (volen riscos – ROMÀNTICS) ➔ Es fan la pregunta “Si això que visc es repetís eternament, valdria la pena? Per intentar omplir la vida de moments que valguin la pena 	<p style="text-align: center;">Tenen “moral d’esclau” – “de ramat” HOMES MEDIOCRES</p> <p style="text-align: center;">Són la riota de la humanitat. Són febles, submisos, obedients, humils.</p> <p style="text-align: center;">Se senten segurs “en ramat”.</p> <p>No s’han adonat que som diferents i creen pactes i normes per a viure en col·lectivitat.</p> <p>No tenen la valentia de viure de manera autèntica.</p>

**Cal aconseguir que tothom sigui artista.
La moral cristiana i la jueva són antivitals.**

SIGMUND FREUD (XIX-XX) → Pare del psicoanàlisi

PSIQUISME HUMÀ	"L'allò" – INCONSCIENT (Impulsos innats) SÓN AMORALS
	"El jo" – PRÒPIA IDENTITAT → Té mecanismes de repressió i de defensa
	"Superjo" – CULTURA ÉS MORAL

Som animals sotmesos a uns instints bàsics de dolor (agressius) i de plaer (sexuals).

En societat desenvolupem una cultura que reprimeix la satisfacció dels instints i estableix una moral que indica quines són les maneres acceptables de satisfer-los (bones conductes) i quines són les maneres inconcebibles (males conductes)

CONFLICTE INSTINT – CULTURA

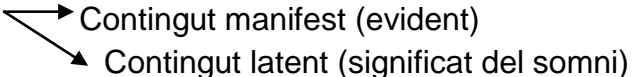
L'home ha de trobar un equilibri entre les pressions de l'instint i la societat.

→ Ho aconsegueix: Personalitat psicològicament sana

→ No ho aconsegueix : Personalitat psicològicament malalta

↓
PSICÒPATA: No ha sabut satisfer els instints per vies culturals

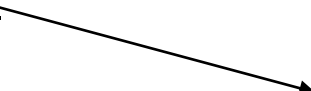
- La força de l'inconscient (allò) és molt gran. La repressió de la cultura (superjo) també. Per aconseguir evitar la repressió l'inconscient es manifesta de manera disfressada. En:

1. **SOMNIS**

2. **ACTES FALLITS**: Objectius que ens proposem i no complim

3. **"LAPSUS LINGVAE"**: Pensem una cosa i en diem una altra

JEAN-PAUL SARTRE (XX) → Pare de l'existencialisme

- **L'home està CONDEMNAT a SER LLIURE**
Tenim responsabilitat total sobre allò que fem → No hi ha excuses →
Mala consciència (remordiments)
- **Estem obligats a “Fer-nos” a nosaltres mateixos.**

Som éssers inacabats → Hem de crear el propi “projecte existencial” (què fem amb la nostra vida?)
Estem OBLIGATS a prendre decisions (no decidir també és decidir)
- **L'existència precedeix l'essència.**

Totes les descripcions que prenem ens converteixen en qui som
Estem inacabats, ens anem fent al llarg de la vida.
Naixem sense ser res.